

Originalas nebus
siunčiamas

KULTŪROS PAVELDO CENTRAS

Biudžetinė kultūros įstaiga. Ašmenos g. 10, 01135 Vilnius, tel. (8 5) 262 2926,
faks. (8 5) 212 2191, el. p. bendras@kpc.lt
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188204053

Lietuvos Respublikos Seimo Laisvės kovų
ir valstybės istorinės atminties komisijai
Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijai
Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai
Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijai
Lietuvos Respublikos Valstybinei kultūros paveldo komisijai
Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai
Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijai
Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijai
Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos
ICOMOS akredituotam nacionaliniam komitetui Lietuvos Respublikoje „ICOMOS LIETUVA“
Lietuvos dailės istorikų draugijai

2022-11-24 Nr. 16.112-704
I Nr.

DĖL KULTŪROS PAVELDO CENTRO PANAIKINIMO

Kultūros paveldo centras, susipažinęs su Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos 2022 m. spalio 31 d. rašto Nr. S2-2233 „Dėl gautų kreipimųsi“ dėl Kultūros paveldo centro reorganizavimo skaidant ir taip naikinant juridinį asmenį motyvų, teikia šiuos paaiškinimus:

1. Kultūros paveldo centro naikinimo motyvas, kad įstatymai tiesiogiai neapibrėžia jo funkcijų nepagrįstas, nes Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (toliau – NKPA įstatymas), Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo (toliau – KVA įstatymas) bei Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau – Departamentas) nuostatuose nustatytos Departamento (**viešojo administravimo institucija**) funkcijos (daugiau kaip 40) nenustato konkrečių kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros vertybių tyrimų vykdymo, privalomų rengiant apskaitos dokumentacijos projektus funkcijų. Kultūros paveldo centro (toliau – Centro) nuostatai tokią tyrimų funkciją nustato, todėl tyrimų atlikimo funkcijos perkėlimui į Departamentą reikalingos įstatymų ir kitų teisės aktų pataisos.

Taip pat akivaizdu, kad Departamento ir Centro funkcijos nesidubliuoja, o kultūros paveldo tyrimų atlikimo funkcija neatitinka Departamento, kaip viešojo administravimo institucijos statuso. Tiesa, NKPA įstatyme nustatyti atskleidimo tyrimai, kuriuos atlieka Centras, neturi oficialaus mokslinių tyrimų statuso, tačiau visų paveldosauginių tyrimų metodika ir principai yra tapatūs bei reikalingi konkrečių kompetencijų. Centre dirba 7 mokslų daktarai ir 10 nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo ekspertų.

2. Centro naikinimo argumentas, kad šis neatlieka tyrimų, yra neteisingas ir klaidinantis. Lietuvos Respublikos kultūros ministras yra patvirtinęs Nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimtį aprašą, kuris reglamentuoja duomenų, reikalingų nustatyti kultūros paveldo objektų ar vietovių ir jų vertingųjų savybių reikšmingumą, apimtį bei nustato tokiems duomenims gauti reikalingų istorinių ir fizinių tyrimų skirstymą. Šiame apraše, greta kitų tyrimų, yra nustatyti ir fiksavimo tyrimai - įvairiais būdais (schemomis, brėžiniais, nuotraukomis, fotogrametrija, aktais ir kitokiais dokumentais) užfiksuojama **nekilnojamųjų kultūros vertybių** (specialistai privalo atpažinti objekto ir jo dalių

autentiškumą) esama padėtis. Teiginys, kad fotofiksacija nėra tyrimai ar jų neatskiriama dalis, yra klaidinantis, nes absoliučiai visais atvejais greta vaizdo (dažniausiai nuotraukos) yra tekstinė dalis, kurioje nurodomas kultūros paveldo objekto autorystės (kai istoriniuose šaltiniuose tai yra fiksuota), istorinės raidos, šio objekto vertingosios savybės (vertingų dalių, elementų, istorinių faktų ir pan.) apimties, sudėties, medžiagiškumo, būklės duomenys. Visi šie duomenys gaunami tyrimų pagrindu.

Šiuo metu Lietuvoje naudojami nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų aktai ir kilnojamųjų kultūros vertybių aprašai, kurių formas patvirtino kultūros ministras ir departamento direktorius (neatskiriama kultūros paveldo dalis) yra pakankamai detalūs, informatyvūs, tačiau, tiesa, skaitmeninis jų pateikimas Kultūros vertybių registre (registro tvarkytojas - Departamentas) galėtų būti patrauklesnis. Akivaizdu, kad šie motyvai negali būti pagrindu panaikinti Kultūros paveldo centrą, nes jis tik vykdo teisės aktų (parengtų Kultūros ministerijos ar Departamento) reikalavimus.

3. Centro naikinimo argumentas, kad apie 30 proc. Kultūros vertybių registre esančių kultūros paminklų nenustatytos vertingosios savybės ir reikšmingumo lygmuo bei neapibrėžtos teritorijos ribos yra taikytinas visiškai kitu adresu, nes Centro metinius veiklos planus sudaro ir, suderinęs su Kultūros ministerija, jau 15 metų tvirtina Departamentas. Taip pat Kultūros ministerija strateginiuose planuose tvirtina apskaitos darbų apimtį, kurios, pagal turimus Kultūros paveldo centro resursus yra milžiniškos (kiekvienais metais po 2160 kilnojamųjų ir nekilnojamųjų objektų). Pvz., vienam specialistui, kuris atlieka tyrimus ir rengia kultūros paveldo objektų (statinių) dokumentacijos projektus, per kiekvieną savaitę privalu vienam kultūros paveldo statiniui surinkti archyvinis, ikonografinius duomenis, nuvykus į vietą atlikti fiksacijos tyrimus, atlikti istorinės raidos tyrimus, viską dokumentuoti, pačiam duomenis sukelti į Kultūros vertybių registrą, vėliau visa tai pristatyti vertinimo tarybai.

4. Centro naikinimo argumentas ir nurodytas veiklos trūkumas, kad daug tūkstančių kultūros paveldo objektų neturi objektų geografinių duomenų, komplekse esančios komplekso dalys neturi koordinatinių duomenų bei kultūros paveldo objektų teritorijų ribos nesuderintos su registruotais sklypais yra neteisingas ir klaidinantis. Joks teisės aktas iki Departamento direktoriaus **2022-05-10** patvirtintos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akto formos pildymo aprašo naujos redakcijos, kurioje įtvirtintas naujas reikalavimas nustatyti kiekvieno į kompleksą įeinančio kultūros paveldo objekto bei urbanistinei kultūros paveldo vietai reikšmingo buvusio užstatymo vietos koordinatę (21.10 punktas) tokio reikalavimo nenustatė, todėl ir negalėjo būti vykdomas.

Kultūros paveldo objekto teritorijų ribų nustatymą reglamentuoja NKPVA įstatymas - Kultūros paveldo objekto teritorijos ir kultūros paveldo vietovės ribos apibrėžiamos remiantis istorinių ir kitų tyrimų duomenimis, taip, kad sutaptų su esamų sklypų ar jų dalių, kurie yra daiktinės teisės objektai, ribomis **arba kitokiomis nekilnojamųjų daiktų, gamtinių ar antropogeninių elementų ribomis**. Įstatymų leidėjas aiškiai suprato, kad nėra jokio pagrindo kultūros paveldo objekto valdytojų apriboti veiklą, sakykim, 10 ha sklype, kai kultūros paveldo objekto (pvz., vėjo malūno) teritorijai pakanka 900 kv. metrų.

5. Centro naikinimo motyvas, kad pagal Kultūros ministerijos atliktą pastarųjų trejų metų parengtų vertinimo tarybų aktų projektų ir apskaitos dokumentų analizę objektų, kuriems tikslinamos vertingosios savybės, skaičius daugiau nei du kartus viršija naujai atskleistų vertybių skaičių ir tai kelia riziką, galinčią lemti dar neatskleistų ir neįregistruotų vertybių praradimus, kaip ir 3 šio rašto punkte yra ne tuo adresu. Kultūros paveldo centro metinius veiklos planus sudaro ir, suderinęs su Kultūros ministerija, jau 15 metų tvirtina Departamentas.

6. Kultūros paveldo centro naikinimo pasikartojantis argumentas apie neatliekamus istorinės-meninės raidos ar kitus tyrimus rengiant dokumentacijos projektus yra klaidinantis ir neatitinkantis tikrovės. Tereikia atsiversti bet kurio Kultūros vertybių registro (<https://kvr.kpd.lt>) objekto, kuriam dokumentaciją rengė Kultūros paveldo centras, duomenis: pvz., visiems žinomo objekto - Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedra bazilika (unikalus registro kodas 283) - statyta XIII a. II p.-XIV a. pr., 1387-1388 m., XV a. po 1419 m. gaisro, rekonstruota, remontuota 1522-1557 m., 1596-1598 m., 1632 m., 1623-1636 m. PR kampe pristačius Šv. Kazimiero

koplyčią, remontuota po 1654-1667 m. karo, XVIII a. pr., nuo 1777 m. nugriuvus 1769 m. P bokštui, rekonstruota 1783-1801 m., restauruota 1836-1838 m., 1932-1939 m., 1956 m. pritaikyta Paveikslų galerijai, 1988 m. gražinta tikintiesiems; 1387-1388 m. katedros statytojas Lietuvos didysis kunigaikštis Jogaila (apie 1351-1434), po 1419 m. gaisro - Didysis kunigaikštis Vytautas (apie 1350-1430), 1522 m. katedros remonto darbams vadovavo architektas Anus, 1534-1557 m. katedros atstatymui po 1530 m. gaisro vadovavo architektas ir skulptorius B. Zanobis da Džanotis, 1666 m. atstatymo darbams vadovavo architektas J. Salvaderis, 1777-1798 m. rekonstrukcijos projekto autorius architektas Laurynas Gucevičius (1753-1798), nuo 1801 m. rekonstrukciją vykdė architektas Mykolas Angelas Šulcas (1769-1812), 1836-1838 m. restauravimo darbams vadovavo architektas Karolis Podčasinskis (1790-1860), 1931-1932 m. katedrą tyrinėjo profesorius Juliušas Klosas (1881-1933), 1932-1939 m. katedra remontuota pagal architekto Henriko Vonsovičiaus projektą – tik nedidelė dalis duomenų, nes Vilniaus Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedra bazilikos kartu su pilimis tyrimų literatūros sąrašą sudaro 317 pozicijų.

7. Argumentas, kad Centro Detaliųjų tyrimų skyriuje atliktų tyrimų, skirtų vertybių atskleidimui, ar teisinės apsaugos suteikimui (naikinimui) per vertintą laikotarpį nebuvo parengta ir nebuvo pateikta Departamentui, iš esmės teisingas, bet nėra nurodytos priežastys, lėmusios tokią situaciją. Pirma, Kultūros paveldo centro privalomuose vykdyti metiniuose planuose kultūros paveldo objektai, kuriems tikslinamos vertingosios savybės, sudaro absoliučią daugumą. Tokiems objektams detaliųjų tyrimų neprireikia, nes pakanka jau iš anksčiau turimos tyrimų informacijos. Antra, nauji objektai dažniausiai yra archeologinio vertingųjų savybių pobūdžio, o atlikti žvalgomuosius ir detaliuosius archeologinius tyrimus neleidžia Kultūros paveldo centro nuostatai. Trečia, pagal Centrai nustatytus tyrimų ir dokumentacijos rengimo krūvius ir tempus atlikti detaliuosius tyrimus nėra laiko, nes tokiems tyrimams reikalingos reglamentuotos procedūros. Akivaizdu, kad detalieji tyrimai (<https://www.kpc.lt/tyrimai/>), užsakyti valstybės, savivaldybių institucijų bei kitų subjektų yra ypač reikalingi (daugumos tokių tyrimų mūsų valstybėje daugiau niekas neatlieka) ir negali būti motyvu naikinti Kultūros paveldo centrą. Taip pat būtina pažymėti, kad ilgą laiką Centras atliko Pasaulio kultūros paveldo objekto – Vilniaus senamiesčio – stebėsenos (monitoringo) tyrimus, tačiau dėl neaiškių priežasčių jie buvo nutraukti, o siūlymas šiuos būtinus tyrimus atnaujinti iki šiol neišgirstas.

8. Centro naikinimo argumentas, kad tik vertinimo tarybos priima sprendimus dėl objektų įrašymo ar neįrašymo į Kultūros vertybių registrą bei vertingųjų savybių tikslinimo, o Departamento ir Centro atliekamos funkcijos yra tik procedūrinio pobūdžio, neatitinka tikrovės, nes be Kultūros paveldo centro atliktų tyrimų, surinktų duomenų, parengtos dokumentacijos (sudaro virš 97 procentų visų tokio pobūdžio darbų valstybėje) vertinimo tarybų darbas būtų negalimas.

9. Patikrinimas, kad Centro specialistų darbo santykiai Departamente tęsis tomis pačiomis sąlygomis, nepriklausomai nuo funkcijų perdavimo sąlygų nėra patikimas, nes, akivaizdu, kad dalis bendrųjų, buhalterinių funkcijų specialistų greitu laiku bus atleisti, specialistai, Centre užėmę vadovų pareigas (ne direktorių), tokių pareigų viešojo administravimo institucijoje užimti nebegalės ir pan. Patikrinimas, kad galimai ilgi, sudėtingi ir neracionalūs kultūros paveldo apskaitos procesai bus sumažinti vienoje institucijoje sutelkus visiems apskaitos proceso etapams reikalingas kompetencijas, kelia nuostabą, nes procesus lemia teisės aktų nustatyti reikalavimai, o ne darbas vienoje institucijoje. Tik kodėl iki šiol nepriimti teisės aktai su taip reikalingu reglamentavimu? Taip pat akivaizdu, kad iškiltų dar didesnis pavojus skaidriai veiklai, kai vienoje „daugybės funkcijų“ įstaigoje – Departamente būtų sutelktos praktiškai visos esminės, tačiau vadybinėje praktikoje viena su kita nederintinos paveldosaugos visų apimčių funkcijos: apskaita, tvarkyba, kontrolė.

10. Centro naikinimo argumentas, kad tik Departamente bus tiesiogiai prieinama informacija apie objektuose atliekamus mokslinius tyrimus, užtikrins vertinimo sprendimų išsamumą, bus suvaldyta duomenų (kokių?) praradimo rizika, kelia pagrįstus klausimus kaip konkrečiai tai bus padaryta, kodėl iki šiol nepadaryta, nors ir Kultūros ministerija, ir Departamentas turėjo ir turi visus teisės ir administracinius svertus. Ar bus sumažintos tyrimų ir

apskaitos darbų metinių planų apimtys, ar bus pakeista Kultūros vertybių registro struktūra, ar bus skiriami papildomi asignavimai? Kultūros ministerija siūlydama Centro panaikinimą nėra pateikusi analizės ir konkrečių skaičiavimų koku būdu bus optimizuoti kultūros paveldo apskaitos procesai, kiek tai kainuos valstybei ir kaip šis sprendimas efektyvins kultūros paveldo valdyseną. Panašu, kad ir dalį Centro funkcijų siekiantis perimti Departamentas neturi plano kaip veiktų nauja kultūros paveldo apskaitos sistema Departamento viduje.

Įvertinę nurodytus Centro naikinimo motyvus, manome, kad pasiūlytas reorganizavimo projektas Centrą skaidant ir naikinant juridinį asmenį yra nepagrįstas, neracionalus (Departamento skaičiavimais vien darbuotojų išeitinėms išmokoms reikėtų virš 100 tūkstančių eurų iš tų pačių paveldosaugai skirtų negausių valstybės asignavimų) bei kenkia valstybės paveldosaugos sistemai. Pridedame Centro parengtą pertvarkos projektą.

PRIDEDAMA. Kultūros paveldo centro pertvarkos siūlymai, 9 lapai.

Direktorius

Virgilijus Kačinskas

KULTŪROS PAVELDO CENTRO PERTVARKA 2023 m.

UŽDUOTIS IR VYKDYMAS. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau – Departamento) 2022 metų veiklos plane kaip metų prioritetinės veiklos užduotis (1. Tobulinti kultūros paveldo apsaugos sistemos teisinį reguliavimą, užtikrinti Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų plane (toliau – Veiksmų planas) 2022 metams numatytų priemonių įgyvendinimą) – „1.3. Parengti pasiūlymų paketai Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimui ir Kultūros paveldo centro pertvarkai“. Kultūros paveldo centro (toliau – Centro) direktoriaus 2021 metų metinio vertinimo ir 2022 metų užduotyse – „Parengti ir pateikti Departamentui ne mažiau kaip dvi KPC reorganizavimo alternatyvas; parengti: KPC pareigybių analizę; KPC funkcijų analizę, KPC finansinę analizę.“ Centro pertvarkos pirminį projektą parengė Kultūros paveldo centro direktoriaus 2022-03-09 įsakymu Nr. Į-14 sudaryta darbo grupė. Darbo grupė, įvertinusi, kad Biudžetinių įstaigų įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog biudžetinė įstaiga reorganizuojama Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytais jungimo ar skaidymo būdais. Civiliniame kodekse nustatytą reglamentavimą, kad reorganizavimas yra juridinio asmens veiklos pabaiga be likvidavimo procedūros (Civilinio kodekso 2.95 str. 2 d.) ir pažymėta, jog juridiniai asmenys gali būti reorganizuojami jungimo ir skaidymo būdu (Civilinio kodekso 2.97 str.). Juridinių asmenų reorganizavimą, po reorganizavimo veikiančius juridinius asmenis, kuriems pereina visos ar tam tikromis dalimis reorganizuoto juridinio asmens teisės ir pareigos, nustato Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.96–2.103 straipsniai, tiek, kiek šių santykių nereglamentuoja atitinkami įstatymai (Civilinio kodekso 1.1. str. 1 d.). Pagal Civilinio kodekso 2.39 straipsnį juridiniai asmenys gali būti reorganizuojami jungimo ir skaidymo būdu (1 punktas); galimi juridinių asmenų jungimo būdai yra prijungimas ir sujungimas (2 punktas); prijungimas – tai vieno ar daugiau juridinių asmenų prijungimas prie kito juridinio asmens, kuriam pereina visos reorganizuojamo juridinio asmens teisės ir pareigos (3 punktas); sujungimas – tai dviejų ar daugiau juridinių asmenų susivienijimas į naują juridinį asmenį, kuriam pereina visos reorganizuotų juridinių asmenų teisės ir pareigos (4 punktas); galimi juridinių asmenų skaidymo būdai yra išdalijimas ir padalijimas (5 punktas); išdalijimas – tai reorganizuojamo juridinio asmens teisių ir pareigų išdalijimas kitiems veikiančioms juridiniams asmenims (6 punktas); padalijimas – tai vieno reorganizuojamo juridinio asmens pagrindu įsteigimas dviejų ar daugiau juridinių asmenų, kuriems tam tikromis dalimis pereina reorganizuoto juridinio asmens teisės ir pareigos (7 punktas), konstatavo, kad Centro reorganizavimas (skaidymas, prijungimas, sujungimas, padalinimas) nėra pagrįstas, racionalus, nėra priimtinas valstybės paveldosaugos sistemai, todėl reorganizavimo variantai nesiūlomi. Šis pertvarkos projektas, atsižvelgiant į galimus papildomo finansavimo iššūkius, yra sutrumpintas (2022-09-21) ir labiau pritaikytas esamai situacijai valstybėje.

SIEKIAMAS TIKSLAS. Pertvarkos tikslai minėtuose dokumentuose nėra nustatyti, todėl Centro nuomone būtina tobulinti Lietuvos Respublikos paveldosaugos institucijų sistemą ir užtikrinti svarbiausių paveldosaugos sričių, t.y. apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės racionalumą ir efektyvumą, kurį galima pasiekti tik nustačius išvardintas veiklos kryptis skirtingose, viena kitai nepavaldžiose, institucijose veikiančiose Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos reguliavimo sferose. Taip pat būtina atsižvelgti į bendrųjų ir viešojo administravimo funkcijų prigimtį ir vengti viešojo administravimo ten, kur jis yra nereikalingas (nepagrįstas). Svarbiausias Centro

pertvarkos tikslas – Centre sutelkti kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos (toliau – Vertybių apskaita) funkcijas (išskyrus pagal prigimtį viešojo administravimo funkcijas).

ESAMA CENTRO VEIKLA IR STRUKTŪRA, SKIRIAMI ASIGNAVIMAI

1. Centro vykdomi tikslai ir funkcijos, nustatytos Centro nuostatuose, patvirtintuose Departamento direktoriaus 2006 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. Į-003 (vėlesni pakeitimai – Departamento direktoriaus 2013 m. lapkričio 8 d. įsakymas Nr. Į-325, 2018 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. 224 ir 2018 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. 234):

„8. Centro veiklos tikslai:

8.1. rinkti duomenis, būtinus inventorizavimui apie kultūros paveldą, ir tvarkyti kultūros paveldo inventorių;

8.2. kaupti ir tvarkyti dokumentus ir duomenis apie kultūros paveldą.

9. Centras, įgyvendindamas tikslus, atlieka šias funkcijas:

9.1. renka materialią kultūros paveldo išraišką apibūdinančią, fiksuojančią dabartį ir praeitį informaciją, ją kaupia, tikslina ir sistemina;

9.2. atlieka istorinius ir fizinius tyrimus (išskyrus žvalgomouosius ir detaliuosius archeologinius tyrimus), susijusius su kultūros paveldu, bei kaupia, tvarko ir rengia su tuo susijusius dokumentus ir informaciją;

9.3. teikia sukauptus duomenis Kultūros paveldo departamentui;

9.4. vykdo specialiosios paveldosaugos bibliotekos veiklą.”.

2. Centro metiniai planai ir užduotys. 2020–2022 m. Centro metiniuose planuose pagrindinės veiklos užduotys yra: kasmet parengti 1060 vnt. nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos aktų projektų, 1100 objektų, saugomų tradicinių religinių konfesijų bažnyčiose ir siūlomų registruoti Kultūros vertybių registre (toliau – Registras) kaip kilnojamosios kultūros vertybės ir statinių vertingosios savybės, apskaitos dokumentų projektus. Nuo 2021 m. Centro veikla papildyta naujomis užduotimis: teikti Kultūros paveldo departamentui inventoriaus anketas (2021 m. – 60 vnt., 2022 m. – 20 vnt.) ir skaitmeninti Centro paveldosaugos bibliotekos fondų dokumentus (kasmet po 2200 vnt.), susijusius su nekilnojamojo kultūros paveldu, kilnojamosiomis kultūros vertybėmis ir perduoti skaitmenines kopijas Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai įkelti į Lietuvos suskaitmeninto kultūros paveldo vartus www.epaveldas.lt. Centras biudžetinių ir juridinių įstaigų bei privačių asmenų užsakymu atlieka nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų cheminius ir biologinius tyrimus, kartu su Kultūros infrastruktūros centru vykdo prevencinės kultūros paveldo objektų priežiūros projektą „FIXUS”, finansuojamą pagal EEE mechanizmą, yra tarptautinio kultūros paveldo festivalio „Heritas” organizacinis partneris, nuolat dalyvauja „Open house Vilnius” programoje.

3. Centro struktūra, specialistų, specialiai pritaikytų ir įrengtų patalpų ištekliai:

ADMINISTRACIJA (direktorius, direktoriaus pavaduotojas, kultūros projektų vadovas)

BUHALTERIJA (vyriausiasis buhalteris, vyresnysis buhalteris, buhalteris)

VIETŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, du vyriausieji paminklotvarkininkai, trys vyresnieji paminklotvarkininkai, du paminklotvarkininkai)

SODYBŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, vyriausiasis paminklotvarkininkas, trys vyresnieji paminklotvarkininkai, du paminklotvarkininkai)

URBANISTINIŲ VIETOVIŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, vyriausiasis paminklotvarkininkas, keturi vyresnieji paminklotvarkininkai, du paminklotvarkininkai)

STATINIŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, keturi vyresnieji paminklotvarkininkai, du paminklotvarkininkai)

KILNOJAMŲJŲ OBJEKTŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, du vyriausieji paminklotvarkininkai, penki vyresnieji paminklotvarkininkai, paminklotvarkininkas)

DETALIŲJŲ TYRIMŲ SKYRIUS (skyriaus vedėjas, vyriausiasis paminklotvarkininkas, du vyresnieji paminklotvarkininkai, trys paminklotvarkininkai, taip pat pritaikytos ir specialia stacionare įranga aprūpintos patalpos)

KULTŪROS PAVELDO CENTRO PAVELDOSAUGOS BIBLIOTEKA (vedėjas, vyriausiasis archyvaras, vyresnysis archyvaras, bibliotekininkas, specialistas, taip pat pritaikytos ir specialia stacionare įranga aprūpintos patalpos)

BENDRASIS SKYRIUS (skyriaus vedėjas, penki vyriausieji specialistai, du vairuotojai-tiekėjai)

PROJEKTAS „FIXUS“ (projekto vadovas, finansininkas, juristas, viešųjų pirkimų specialistas, medžiagų tyrimų vadovas, prevencinės priežiūros specialistas-vadovas, trys prevencinės priežiūros specialistai-meistrai, prevencinės priežiūros specialistas-chemikas ir prevencinės priežiūros specialistas-biologas).

PROJEKTAS „1919–1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių Lietuvos karių, savanorių, partizanų, šaulių biografinių duomenų skaitmeninės bazės parengimas viešajai prieigai“ (kultūros projektų vadovas).

Patvirtintas leistinas didžiausias pareigybių skaičius – 67. Iš jų: 7 mokslų daktarai (5 humanitarinių mokslų daktarai, 2 fizinių mokslų daktarai), 1 VDA doktorantas, 45 magistro kvalifikacijos laipsnį turintys darbuotojai; 6 bakalauro kvalifikacijos laipsnį turintys darbuotojai; 9 atestuoti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistai, 3 atestuoti restauravimo technologijų specialistai (chemikai), turintys restauratoriaus I kategoriją, 1 atestuotas restauravimo technologijų specialistas (biologas), turintis restauratoriaus II kategoriją, 3 specialistai, turintys Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos išduotus kvalifikacijos pažymėjimus, suteikiančius teisę atlikti geodezijos ir kartografijos darbus, 2 specialistai, turintys Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos išduotus kvalifikacijos pažymėjimus, suteikiančius teisę atlikti teisės aktuose apibrėžtus nekilnojamojo turto objekto projektavimo bei formavimo darbus ir kadastrinius matavimus, 2 profesinį bakalauro laipsnį turintys darbuotojai, 1 techninį profesinį išsilavinimą turintis darbuotojas, 2 specialistai su viduriniu išsilavinimu.

Projekte „Fixus“ patvirtinta 11 pareigybių. Iš jų: 2 fizinių mokslų daktarai, 4 magistro kvalifikacinį laipsnį turintys darbuotojai, 1 profesinį bakalauro laipsnį turintis darbuotojas, 2 techninį profesinį išsilavinimą turintys darbuotojai.

4. Centrui skiriami asignavimai. Iš valstybės biudžeto asignavimų Centrui 2022 m. Skirta 1 273 000 Eur. Iš jų – 1 040 000 Eur darbo užmokesčiui.

LIETUVOS RESPUBLIKOS INSTITUCIJŲ SPRENDIMAI IR SIŪLYMAI CENTRO FUNKCIJŲ TOBULINIMUI

1. Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos 2006 m. kovo 17 d. nutarimo Nr. N-2 „Dėl Kultūros paveldo departamento 2005 m. veiklos ataskaitos“ 3 punktas: „pertvarkant Kultūros paveldo centrą, jo nepanaikinti, o išlaikyti kaip biudžetinę įstaigą.“

2. Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos 2007 m. lapkričio 23 d. sprendimo Nr. S-8-(127) „Dėl kultūros paveldo taikomųjų tyrimų“ 3 punktas: „Atkreipti LR kultūros ministerijos bei jos Kultūros paveldo departamento dėmesį į tai, kad Kultūros paveldo centro veiklos nuostatuose yra numatyta tyrimo darbų vykdymo funkcija. Organizacinėmis ir kitomis priemonėmis būtina vykdyti šių darbų plėtrą, efektyviau išnaudoti specialistus, esamą įrangą (laboratorijas ir kt.), sistemiškai plėtoti ir stiprinti Kultūros paveldo centro tyriminę bazę, suformuoti jame valstybinį dokumentacijos centrą ir numatyti jam lėšas“.

3. Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos 2021 m. liepos 2 d. sprendimo Nr. S-2(6.2.-243) „Dėl Kultūros paveldo dokumentavimo centro“ 1.4 punktas: „Kultūros paveldo centrą pertvarkyti arba reorganizuoti į kultūros paveldo tyrimų ir dokumentavimo centro – apskaitos dokumentų ir tyrimų sąvado valdytojo funkcijas atliekančią įstaigą, kaupiančią duomenų banką, kurio informacija skirta Registro ir inventorizavimo fondo sudarymui ir viešinimui (šias funkcijas realizuoja Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos). Institucija turi būti įpareigota rinkti ir pagal bylų nomenklatūrą archyvuoti tyrėjų asmeninių archyvų, reorganizuojamų paveldotvarkos įstaigų, be valdytojų likusių fondų, iki skaitmeninio laikotarpio sukurtą tyrimų ir restauravimo darbų medžiagą. Dokumentų sąvado

kūrimui ir valdymui bei kitų, centrui naujai priskirtų funkcijų vykdymui, turi būti skiriamas pastovus ilgalaikis programinis finansavimas”.

4. Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų plane, patvirtintame Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2020-11-16 įsakymu Nr. IV-1374, numatyta optimizuoti ir efektyvinti materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugą ir administravimo kokybę, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos, todėl „įvertinus KPD ir KPC atliekamas funkcijas“, turėtų būti steigiamas „Nacionalinis paveldo apsaugos kompetencijų centras prie Kultūros ministerijos (vienetas)”.

5. 2019 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakyto Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų, siekiant tobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu, tyrimo ataskaitos 10.1.1 papunktyje „Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje” konstatuota, kad „kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų konsultacinio susitikimo, vykusio 2018 m. gegužės 25 d., metu ekspertai atkreipė dėmesį, kad pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą savivaldybės privalo atlikti apskaitos funkciją, steigdamos vertinimo tarybas, tačiau tai vykdo ne visos savivaldybės ir dabar tai daugiausiai vykdo Departamentas. Vis dėlto pastebima, kad šias funkcijas, jeigu jos bus perimtos iš Departamento, reikėtų perduoti Nacionaliniam kultūros paveldo centrui arba Kultūros infrastruktūros centrui (galimai suformuotos naujos institucijos), kadangi abejojama, ar savivaldybės galėtų efektyviai vykdyti šias funkcijas dėl nepakankamos kompetencijos ar korupcijos. Tačiau geriausiu sprendimu laikoma šias funkcijas palikti Departamentui, kadangi jame jau dirba šios srities ekspertai, o savivaldybės galėtų užsakyti Departamentui parengti vertinimo tarybų aktus. Kita alternatyva galėtų būti vertinimo tarybų steigimas regionuose. Pagrindinė Departamento veiklos problema įvardijama šios institucijos vykdoma priežiūra ir kontrolė, kuri nėra pakankamai efektyvi. Nurodoma, kad apskaita nevykdoma kokybiškai, tad derėtų kurti institutą, kuris atliktų ne tik mokslinius taikomuosius bet ir fundamentinius tyrimus. 2018 m. birželio 6 d. vykusiam susitikime išsakyta poreikis sukurti atskirą instituciją, kuri nedalyvautų nei apskaitos, nei projektų derinimo procese, ir galėtų nešališkai nagrinėti ikiteisminius ginčus bei spręsti ginčus dėl vertinimo tarybų aktų ir projektų derinimų, taip perimant šią funkciją iš Departamento. Kultūros paveldo apsaugos metmenų pirminėje (2018 gegužės 11 d.) versijoje nurodoma, kad Departamentas turėtų būti decentralizuotas. Pagal gaires turėtų būti suformuotas paveldosaugos kompetencijų centras, kuris vadovautų kultūros vertybių apskaitai ir teiktų ekspertinę nuomonę bei populiarintų kultūros paveldą. Patį Departamentą siūlyta reformuoti į Valstybinę kultūros paveldo inspekciją, kuri atliktų monitoringą, rizikos vertinimą ir nepriklausomo „arbitražo funkcijas“.

VERTYBIŲ APSKAITOS AKTUALIOS ESMINĖS NUOSTATOS

1. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių įstatymo 2 straipsnis: „16. Valstybinė kilnojamųjų kultūros vertybių apskaita – kilnojamojo daikto, turinčio kultūrinę vertę, įrašymas į Registrą, į muziejų ir bibliotekų, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, ir į muziejų ir bibliotekų, kurių dalininkai yra valstybė ar savivaldybė ir kiti viešieji juridiniai asmenys, (toliau – muziejai ir bibliotekos) ir Nacionalinio dokumentų fondo apskaitos dokumentus, kultūros vertybių duomenų tvarkymas ir saugojimas”.

2. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 8 straipsnis:

„1. Nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitą sudaro inventorizavimas, konkrečių nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimas ir registravimas.

2. Nekilnojamasis kultūros paveldas inventorizuojamas surašant visus galimus jam priskirti kūrinis ir kitus daiktus. Inventorizavimo duomenys nuolat tikslinami, kaupiami ir sisteminami. Inventorizavimo tvarkos aprašą tvirtina kultūros ministras.

3. Nekilnojamosioms kultūros vertybėms atskleisti atliekami tyrimai. Remiantis šių tyrimų duomenimis, nustatomas kultūros paveldo objektų ar vietovių ir jų vertingųjų savybių reikšmingumas, apibrėžiamos ar tikslinamos jų teritorijų ribos.”

3. Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymo 2 straipsnis: „11. Registro tvarkytojas – juridinis asmuo, pagal registro nuostatus įgaliotas registruoti registro objektą, tvarkyti registro duomenis, registro informaciją, registruoti pateiktus dokumentus ir (arba) jų kopijas ir atsakyti už registro duomenų ir registro informacijos saugą.“.

APIBENDRINIMAS

Lietuvos Respublikos kultūros ministro valdymo sričių 2022–2024 metų strateginiame veiklos plane (08-001-04-06 uždavinio 3 priemonė „Tirti ir kaupti duomenis apie kultūros paveldą, rengti apskaitos dokumentus, užtikrinti Kultūros paveldo centro veiklą“) 2021–2022 metais buvo numatyta (P-08-001-04-06-03-01) kasmet parengti po 2160 vnt. nekilnojamojo ir kilnojamojo kultūros paveldo objektų apskaitos dokumentų projektų. Nuo 2023 m. numatomas rengti apskaitos dokumentų kiekis – 1160 vnt. Kartu numatoma šiuo metu veikiančios biudžetinės įstaigos – Kultūros paveldo centro – pertvarka. Patikslinus reikalingus teisės aktus ir skyrus (tiksliau – persikirsčius) tam reikalingus biudžetinius asignavimus, galimai pakeitus Centro savininko funkcijas vykdančią instituciją į Lietuvos Respublikos kultūros ministeriją, siūloma Centrai suteikti papildomas naujas funkcijas. Pertvarkyto Centro optimalios funkcijos būtų:

1. Kilnojamųjų kultūros vertybių ir nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ataskaitų duomenų bazės tvarkytojas.
2. Tyrimų, reikalingų vertybių apskaitai, nekilnojamojo kultūros paveldo būklės analizei (detalieji), vykdytojas, apskaitos dokumentacijos rengėjas.
3. Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo koordinatorius ir teminių (pvz., urbanistinių vietovių – kaimų) inventorizavimo planų vykdytojas.
4. Vertybių apskaitos specialistų (savivaldybių tarnautojų, vertinimo tarybų specialistų, inventorizavimo vykdytojų ir kt.) metodinis konsultavimas.
5. Pasaulio paveldo sąrašą sudarančių visai žmonijai reikšmingų ir išskirtinę visuotinę vertę turinčių Lietuvos kultūros ir gamtos paveldo vertybių (statinių) stebėsenos vykdytojas.
6. Visų 1–6 punktuose nurodytų veiklų dokumentuotojas, programų projektų rengėjas, valstybinių ir tarptautinių projektų vykdytojas.
7. Specialiosios paveldosaugos bibliotekos turėtojas.
8. Kultūros paveldo objektų prevencinės priežiūros sistemos „FIXUS Mobilis“ (kartu su KIC) vykdytojas.
9. Projekto „1919–1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių Lietuvos karių, savanorių, partizanų, šaulių biografinių duomenų skaitmeninės bazės parengimas viešajai prieigai“ vykdytojas.

PAAIŠKINIMAI IR REIKALINGI IŠTEKLIAI

1. Lietuvoje tyrimų ir jų pagrindu atliktų darbų archyvavimas, saugojimas ir viešinimas yra viena esminių neišspręstų kultūros paveldo apsaugos sistemos sudedamųjų dalių. Duomenys apie atliktus kultūros paveldo objektų tyrimus yra išsklaidyti po skirtingas įstaigas, nėra vieningos skaitmeninio sistemos. Taip pat yra didelis poreikis parengti kultūros paveldo tyrimų sąvadą. Valstybinė kultūros paveldo komisija siūlė Centrai šiam suteikti duomenų apie kultūros paveldą valdytojo funkciją, tai galėtų tapti viena iš pagrindinių Centro veiklų.

2. Kultūros paveldo objekto bei galimai turinčio vertingųjų savybių architektūros, dailės, archeologijos, istorijos ir urbanistikos palikimo atskleidimo duomenims surinkti reikalingi tiek žvalgomieji, tiek fiziniai ir istoriniai tyrimai. Iki šiol Centras atlikdavo fizinius tyrimus, kai reikia patikslinti kultūros vertybių apimtį ir sudėtį, nustatyti fizinę būklę, lokalizuoti autentiškos medžiagos išlikimą, nustatyti autentiškų formų tipus, svarbiausius istorinės raidos etapus ir vertingųjų savybių neturinčius interpus bei istorinės-meninės raidos tyrimus. Norint turėti išsamią

informaciją apie paveldo objektą ir jį tinkamai saugoti, tyrimai yra vienas iš pagrindinių reikalavimų rengiant objektų apskaitos dokumentaciją.

3. Galimų kultūros paveldo objektų inventorizacija turėtų būti pirminė apskaitos grandis. Pagrindinė Centro, įkurto 1991 m., veiklos sritis – kultūros paveldo paieška, jo inventorizavimas (iki 2021 metų nebuvo vykdomas), tyrimai, teikimas įrašyti į Kultūros paminklų sąrašus ar į Kultūros vertybių registrą. Ilgametė Centro patirtis kultūros paveldo apskaitos srityje leistų kokybiškai koordinuoti ir vykdyti kultūros paveldo inventorizavimą. Inventorizavimas turėtų būti atliekamas kryptingai, planuojant ilgalaikes tikslingas programas geografiniu ar rūšiniu principu, kuriomis būtų siekiama pilniau aprėpti tam tikros rūšies galimų paveldo objektus. Pvz., seniai neišspręsta etnoarchitektūrinių kaimų atrankos ir saugojimo problema. Neturime bendros sovietmečio modernizmo statinių ir monumentaliosios dailės paveldo apimties ir vertinimo. Tokios programos apimtų ne tik inventoriaus duomenų surinkimą, pasitelkiant savanorius ir kitų institucijų atstovus, bet taip pat atrankos ir vertinimo tarpdisciplininius pasitarimus, pasikviečiant kitų mokslo įstaigų atstovus ir ekspertus. Centras turi patirties vykdamas panašias programas: 2000–2005 m. kartu su Kauno technologijos universitetu vykdė urbanizuotų vietovių (Lietuvos bažnytkaimių), išlikusių architektūros paveldo objektų išaiškinimo (sudėties ir apimties nustatymo), kultūrinę vertę galinčių turėti pastatų ir statinių architektūrinio fiksavimo (brėžinių rinkinio sudarymo) programą. Centro lėšomis buvo užsakyti ir parengti 6 bažnytkaimių (Kalvių, Upninkų, Šventybrasčio ir kt.) išlikusių ir kultūrinę vertę galinčių turėti urbanistikos ir architektūros paveldo objektų fotorinkiniai, parengta paveldotyrinė kultūrinės vertės apžvalga.

4. Centras yra pagrindinis kultūros paveldo apskaitos dokumentacijos rengėjas, todėl Centras gali ir turi vykdyti savivaldybių tarnautojų, vertinimo tarybų specialistų, inventorizavimo vykdytojų ir kt. apskaitos specialistų metodinį konsultavimą. Sukaupta ilgametė profesinė Centro specialistų patirtis privalo būti panaudota valstybės paveldosaugos specialistų kvalifikacijai tobulinti.

5. Nuo 1998 m. iki 2005 m. Centras vykdė Pasaulio paveldo objektų sąrašuose esančių objektų (statinių) būklės stebėseną kuomet buvo siekiama įtraukti Vilniaus senamiestį į UNESCO paveldo sąrašą. Centro laboratorija buvo parengusi statinių stebėjimo duomenų lapus ir teikdavo kasmetines stebimų objektų ataskaitas. Šios stebėsenos duomenys vėliau įtraukti į ataskaitą, teiktą UNESCO. Įvertinus šį faktą, taip pat Centro specialistų tinkamą kvalifikaciją, pertvarkyta įstaiga galėtų vykdyti kultūros paveldo objektų nuolatinę stebėseną, būklės fiksavimą, teikti periodines ataskaitas apie stebimų objektų statusą ir būklę stebėsenos metu, planavimo ir veiklos dokumentus, lėšų ir paramos poreikius, esamas ir galimas grėsmes.

6. Centras yra valstybinių ir tarptautinių projektų partneris ir vykdytojas. Įgyvendindamas įvairius projektus, Centras siekia paskatinti geresnį kultūros paveldo pažinimą, skleisti informaciją apie jį visuomenei, prisidėti prie istorinės atminties puoselėjimo. Plėtojamas bendradarbiavimas ne tik su Lietuvos institucijomis, bet ir su partneriais Latvijoje, Estijoje, Skandinavijos valstybėse. Centras, kaip organizacinis partneris, nuolat dalyvauja rengiant Tarptautinį kultūros paveldo pažinimo, tvarkybos ir technologijų festivalį „Heritas“ (buvo atsakingas už festivalio leidinio leidybą), taip pat dalyvauja atviros architektūros festivalyje „Open House Vilnius“, atverdamas savo pastatą visuomenės lankymui ekskursijų metu. Nuo 2010 m. Centro specialistai mokslinių straipsnių rinkinio „Kultūros paminklai“ atskirame skyriuje „Nauji duomenys apie kultūros paveldo objektus“ skelbia ikonografinę, faktografinę informaciją bei vaizdinę medžiagą apie naujai atributuotus dailės kūrinius, tikslina turimas žinias apie Kultūros vertybių registre registruotus kultūros paveldo objektus. Minėtame skyriuje pateikiami kataloginio pobūdžio duomenys apie konkrečius kūrinius, kai kurie iš jų glaustai apibūdinami, nurodomi šaltiniai ir literatūra. Pažymima, jei kūrinys publikuojamas pirmą kartą, taip pat jei tikslinami ar papildomi turėti duomenys. Išsamius objektų (objektų grupių) tyrimus Centro specialistai nuolat publikuoja tęstiniuose recenzuojamuose mokslo leidiniuose „Menotyra“, „Acta Academia“, „Religinės kultūros paveldo studijos“, pristato Lietuvoje ir užsienyje rengiamose konferencijose, Europos paveldo dienų renginiuose. Pertvarkius Centrą, kultūros paveldo viešinimo ir sklaidos funkcijos galėtų būti stiprinamos, tęsiant ir plečiant aukščiau išvardintas veiklas ir vykdamas naujus projektus. Centras

turėtų sukurti dingusių, nerastų savo pirminėse saugojimo vietose ar kitaip prarastų kilnojamųjų kultūros vertybių duomenų bazę, kur būtų skelbiami pagrindiniai šių objektų duomenys, archyvinė ir ikonografinė medžiaga, saugoma Centre, taip pat pateikiama nuolat atnaujinama informacija apie nacionaliniuose ir krašto muziejuose, privačiose kolekcijose ir pan., identifikuotus tokius objektus.

7. Vienas iš Centro padalinių – Paveldosaugos biblioteka turi specialiosios bibliotekos statusą. Ji kaupia ir saugo specializuotą, Lietuvoje bei užsienyje publikuotų dokumentų apie materialųjį kultūros paveldą fondą, aptarnauja Centro darbuotojus, paveldosaugos specialistus, kitus informacijos vartotojus, teikia informacines paslaugas. Bibliotekos fondus sudaro Spaudinių ir Dokumentų fondai. Spaudinių fonde saugoma apie 18500 vnt. knygų, periodinių, serijinių ir informacinių leidinių, garso ir vaizdo dokumentų, senų ir retų spaudinių, kartografinių leidinių, kompaktinių diskų. Kaupiami bei saugomi leidiniai Lietuvos bei užsienio šalių paveldosaugos klausimais, architektūros ir urbanistikos, dailėtyros, sakralinio meno, archeologijos, kraštotyros, Lietuvos kultūros, istorijos tematika. Sukauptas turtingas bibliografinis-informacinis fondas, kurį sudaro specializuotos meno, dailės, architektūros, kraštotyros enciklopedijos ir žodynai, taip pat kalbiniai žodynai. Dokumentų fondo saugykloje saugomi ir tvarkomi 47 dokumentų fondai, kuriuose yra apie 100 tūkst. apskaitos vienetų. Virš 20 tūkst. apskaitos vienetų saugoma saugykloje Ašmenos gatvėje ir Centro skyriuose. Nuo 2021 m. spalio mėn. Centras dalyvavo projekte „Visuomenės poreikius atitinkančios virtualios kultūrinės erdvės vystymas“ (VEPIS). Jo metu skenuotiems kultūros paveldo objektų dokumentams, saugomiems Dokumentų fonde, ScanGate programoje kuriami metaduomenys, kurie kartu ir su jų skaitmeniniais vaizdais palaipsniui perduodami Nacionalinei M. Mažvydo bibliotekai įkėlimui į informacinę sistemą *e-paveldas* (naujoji versija). Iki 2022-04-06šioje informacinėje sistemoje jau įkelti 5267 objektų duomenys, kurių teikėjas yra Centras. Planuojama kasmet sukurti ir perduoti po 2200 metaduomenų įrašų ir jų skaitmeninių dokumentų vaizdų. Lokalioje duomenų bazėje (Ašmenos g.10, Vilnius) šiuo metu įkelti 63075 objektų vaizdai saugomi duomenų kaupikliuose (Šnipiškių g. 3, Vilnius).

8. Bendradarbiaujant su Kultūros infrastruktūros centru vykdomas prevencinės kultūros paveldo objektų priežiūros sistemos tęstinis projektas „FIXUS Mobilis“. „FIXUS“ siekis – geros ir labai geros būklės Lietuvos kultūros paveldo objektai, todėl mažiausi defektai identifikuojami ir šalinami ankstyviausiose stadijose, taip maksimaliai išsaugant objektų autentiškumą ir taupant bei tikslingai skirstant lėšas, reikalingas rimtoms intervencijoms. Informuoti, kompetentingi, iniciatyvūs ir aktyvūs valdytojai, jaučiantys atsakomybę už savo objektus. Prevencinė priežiūra – nebe išskirtinis reiškinys, o rutininė praktika. Tęsiant FIXUS veiklą – sėkmingai veikiančios 3 mobilios komandos vykdo prevencinę atrinktų objektų (vieša atranka) priežiūrą, teikia ataskaitas, būklės vertinimą, atlieka laboratorinius tyrimus, vykdomos konsultacijos ir edukacinė veikla, išsaugant kuo daugiau paveldo objektų autentiškų elementų, skatinant valdytojų sąmoningumą ir ugdant praktinius prevencinės priežiūros įgūdžius. Ilgalaikė FIXUS perspektyva – augantis mobiliųjų komandų skaičius, aktyvinama konsultacinė ir edukacinė veikla, įtraukiant įvairesnius aspektus – pavyzdžiui, itin aktualią ir jau pradėtą nagrinėti klimato kaitos problematiką, plečiamas paslaugų spektras, įtraukiant kultūros paveldo statinius (neregistruotus KVR) ir įvairesnės tipologijos objektus (interjerai su dailės vertingosiomis savybėmis, inžineriniai objektai, želdynai, archeologiniai objektai ir t.t. – vadovaujantis Nyderlandų ir Flandrijos pavyzdžiu), valdytojų paimamus ir paštu siunčiamus biologinius tyrimus (vadovaujantis Norvegijos NIKU pavyzdžiu), dalinės apžiūros ir ataskaitos paslaugas naujai paveldo objektą įsigijusiems valdytojams. Atsižvelgiant į sunkią situaciją Ukrainoje, nuo 2023 m. arba vos tik pasibaigus aktyviems kovos veiksams, būtų siekiama bendradarbiauti su Ukrainos paveldo institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis, perduodant FIXUS patirtį ir praktiškai sutvarkant sandarumo defektus ir užkonservuojant šios šalies paveldo objektus, kol bus galima vykdyti jiems dėl karo sukeltų pažeidimų reikalingus tvarkybos darbus.

9. 2022 metais Centras laimėjo projekto „1919–1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių Lietuvos karių, savanorių, partizanų, šaulių biografinių duomenų skaitmeninės bazės parengimas viešajai prieigai“ Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos finansavimą. Lietuvos Taryba, 1918 m. vasario 16 d. pasirašė Nutarimą dėl nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo, žinomą

Lietuvos Nepriklausomybės Akto pavadinimu. Valstybei atkurti ir apginti reikėjo valios, drąsos ir bendrų pastangų. Lietuvos kariuomenės sukūrimas buvo esmė, atremiant priešų puolimą. Valstybę gynė į Lietuvos kariuomenę stoję savanoriai, šauktiniai, tada ir vėliau veikę organizuoti partizanų būriai bei Lietuvos šaulių sąjungos nariai. Visi jie – mūsų SAVANORIAI. Siekdami išsaugoti ir įamžinti 1919-1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių SAVANORIŲ atminimą, Centras kartu su Krašto apsaugos ministerija, Vytauto Didžiojo karo muziejumi ir Lietuvos šaulių sąjunga pristatys Lietuvos didvyrius. Surinktos įvairių šaltinių žinios dabar vienoje duomenų bazėje bus atveriamos visuomenei. Valstybės kovų už Nepriklausomybę ir Laisvę istorija bei jos pamokos tegul veda mus VALSTYBĖS keliu. Tai pradžia. Vėliau bus renkami ir skelbiami duomenis apie visus SAVANORIUS – 1941 metų birželio sukilėlius, Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos leidėjus ir platintojus, 1972 m. Kauno pavasario drąsuolius, Lietuvos Helsinkio grupės narius, 45 pabaltijiečių memorandumo signatarus, Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio veikėjus.

10. Taip pat Centro specialistai savarankiškai ar bendradarbiaudami su kitomis mokslo tyrimo įstaigomis vykdo mokslinių tyrimų programas, finansuojamas Lietuvos mokslo ir Lietuvos kultūros tarybų. Nuo 2017 metų pildomas virtualus Lietuvoje išlikusių sietynų katalogą www.sietynupaveldas.lt. Kiekvienoje duomenų bazės pozicijoje pateikiamos profesionalų darytos, kai kada istorinės sietynų fotografijos, duomenys apie sietyno pagaminimo laiką, vietą, medžiagas ir technikas bei išsamus dirbinio aprašas. Pabaigoje pateikiamos išvados apie vertę ir išskirtinumą bendrame Lietuvos ir Europos sietynų kontekste. Visus duomenų bazėje pateikiamus duomenis galima rasti ir anglų kalba. Katalogo sukūrimą ir jo pildymą finansuoja Lietuvos kultūros taryba (I etapas – 2017 m., II etapas – 2019 m.). Šiuo metu kataloge surašyta apie 70 % vertingiausių Lietuvos sietynų. Toliau renkama medžiaga ir 2023 m. planuojama pratęsti katalogo pildymą. Centro specialistų iniciatyva sukurtas internetinis tinklalapis „Istoriniai Lietuvos vargonai“ – tai dar vienas virtualus katalogas, skirtas Lietuvos vargondirbystės istorijai. Šiuo metu čia pristatoma daugiau kaip 70 vargonų meistrų (XVI–XIX a.), sukataloguoti ne tik Lietuvoje esantys, bet ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje statyti neišlikę ir/arba archyvuose dokumentuose minimi vargonai (viso apie 170 instrumentų). Tokie suskaitmeninti ir lengvai pasiekiami duomenys ženkliai palengvina darbą kultūros paveldo tyrėjams, restauratoriams, studentams, o platesnei auditorijai atveria galimybę pažinti dažnai sunkiau prieinamus, sunykusius ar prarastus kultūros paveldo objektus, todėl svarbia pertvarkyto Centro, kaip savarankiškos biudžetinės įstaigos, funkcija turėtų būti skaitmeninimo darbų tęstinumas ir bendrų kartu su mokslo ir studijų institucijomis bei mokslinių tyrimų įstaigomis projektų, vykdymas kaupiant ir katalogizuojant duomenis apie tradicinių religinių konfesijų bažnyčiose išlikusį dailės paveldą, atskirų tipologinių grupių objektus, jų paplitimą ir išlikimą ir pan., rengiant įvairaus pobūdžio specializuotus leidinius ar atskirų tipologinių dailės objektų grupių virtualius katalogus. Būtina plėsti bendradarbiavimą su restauratoriais, atliekant restauruojamų kultūros vertybių istorinius-menotyrinius tyrimus, kurie vėliau kartu su restauravimo darbų eigos apžvalgomis galėtų būti skelbiami atskiromis publikacijomis ar leidiniais (taip galėtų atsirasti nauja nedidelės apimties leidinių serija). Numatoma toliau bendradarbiauti su nacionaliniais ir krašto muziejais, kuruojant ir konsultuojant jų rengiamas parodas ir leidžiant šių parodų katalogus.

NAUJŲ, NEREIKALAUJANČIŲ PAPILDOMŲ IŠTEKLIŲ, FUNKCIJŲ VYKDYMAS IR PERDUODAMI IŠTEKLIAI

Kultūros paveldo metodinį konsultavimą, stebėseną, bendrų su mokslo ir studijų institucijomis ir mokslinių tyrimų įstaigomis projektų vykdymą organizuotų šiuo metu Centre dirbantys specialistai. Šios funkcijos specialistams pareigybių aprašymuose būtų paskirstytos atsižvelgiant į jų išsilavinimą, darbo patirtį, mokslo laipsnį ir kitus kriterijus (paminklotvarkininkai, vyresnieji paminklotvarkininkai, vyriausieji paminklotvarkininkai, skyrių vedėjai). Šių naujų funkcijų vykdymui nereikėtų keisti esamų Centro struktūros padalinių, tačiau reikėtų patikslinti Metodinės tyrimų tarybos veiklos dokumentus. Ištekliais, reikalingais nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo koordinavimui, šiuo metu disponuoja Departamentas. Kiti papildomi biudžetiniai asignavimai naujoms funkcijoms nėra reikalingi, todėl jie nedetalizuojami.

Asignavimai Centro specialistų darbo atlyginimui, bent jau prilyginant šį atlyginimą tokio paties ar panašaus profilio specialistų atlyginimams Departamente ar KIC yra nedelsiamai privalomi.

BAIGIAMOJI DALIS

Įgyvendinus siūlomą Centro pertvarką, papildomai (greta dabar atliekamų funkcijų) bus pasiekta:

1. Sukurta kilnojamųjų kultūros vertybių ir nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ataskaitų duomenų bazė. Užtikrinta atliktų tyrimų vieša prieiga, išvengta nereikalingų pakartotinių tyrimų atlikimo.

2. Nepriklausomų tyrimų, reikalingų vertybių apskaitos dokumentacijai, reikšmingiausio nekilnojamojo kultūros paveldo būklės analizei (detalieji), vykdymas bei apskaitos dokumentacijos rengimas pertvarkytame Centre leis ir toliau užtikrinti profesionalumą ir kokybę.

3. Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo koordinavimas, teminių ar konkrečios geografinės aprėpties inventorizavimo planų vykdymas, leis žengti spartų žingsnį atliekant šią pamatinę kultūros paveldo apskaitos dalį.

4. Vertybių apskaitos specialistų (savivaldybių tarnautojų, vertinimo tarybų specialistų, inventorizavimo vykdytojų ir kt.) metodinis konsultavimas leis skleisti gerąją daugiamečių Centro specialistų profesionalią patirtį, bus išvengta skirtingų kultūros vertybių reikšmingumo nustatymo interpretacijų.

5. Pasaulio paveldo sąrašą sudarančių visai žmonijai reikšmingų ir išskirtinę visuotinę vertę turinčių Lietuvos kultūros ir gamtos paveldo vertybių (statinių) stebėsenos vykdymas leis laiku pastebėti artėjančius pavojus ir vykdyti jų prevenciją.

6. Kultūros paveldo objektų prevencinės priežiūros sistemos „FIXUS Mobilis“ (kartu su KIC) tęsimas (projekto pabaiga 2022-12-09), vykdant valstybės institucijų tarptautinį įsipareigojimą, toliau skatins kultūros paveldo objektų (statinių) valdytojus deramai prižiūrėti mūsų visų kultūros vertybes.

7. Projekto „1919–1940 m. žuvusių, nuo žaizdų, ligų mirusių Lietuvos karių, savanorių, partizanų, šaulių biografinių duomenų skaitmeninės bazės parengimas viešajai prieigai“ ir jo tęsinio įgyvendinimas bent dalimi atlieps mūsų kartos pareigą pagerbti Lietuvos nepriklausomos valstybės išsaugojimo didvyrius.